

MINTAQAVIY SANOATNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI

Ochilov Akram Odilovich

Qarshi davlat universiteti
“Iqtisodiyot” kafedrası mudiri,
iqtisodiyot fanlari doktori, professor
ORCID ID: 0009-0004-9254-188X
E-mail: akram.oo@mail.ru

Ro‘ziqulov Jamshid Ulug‘bek o‘g‘li

Qarshi davlat universiteti magistranti
E-mail: jamshidruziqulov015@gmail.com

Аннотация

Ushbu ilmiy maqolada mintaqaviy sanoatni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqotda mintaqaviy sanoat rivojining nazariy asoslari, iqtisodiy mexanizmlarning mohiyati, ularning hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta’siri yoritib beriladi. Shuningdek, davlat tomonidan sanoatni hududlar kesimida qo‘llab-quvvatlash vositalari, investitsiya siyosati, moliyaviy-kredit va soliq mexanizmlarining o‘rni ochib beriladi. Maqolada mintaqaviy sanoat rivojining barqarorligini ta’minlashda innovatsiyalar, raqamli texnologiyalar va xorijiy tajribaning ahamiyati ham tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari mintaqaviy sanoat siyosatini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Калит so‘zlar: mintaqaviy sanoat, iqtisodiy mexanizmlar, hududiy rivojlanish, investitsiya siyosati, sanoat infratuzilmasi, davlat tartibga solishi, innovatsiyalar.

Аннотация

В статье представлен всесторонний анализ экономических процессов отрасли, разработанный в исследовательской работе ИУШ. Освещены теоретические основы экономического сектора отрасли, влияние экономических механизмов и стратегий на социально-экономическое развитие отрасли. Рассмотрена роль государственной поддержки отрасли, инвестиционной политики, производственных, кредитных и налоговых механизмов. Проведен анализ значимости технологий и международного опыта. Исследование служит основой для разработки научных работ и практических рекомендаций по управлению промышленными предприятиями.

Ключевые слова: региональная промышленность, экономические механизмы, региональное развитие, инвестиционная политика, промышленная инфраструктура, государственное регулирование, инновации.

Abstract

This scientific article comprehensively analyzes the economic mechanisms of regional industrial development. The study highlights the theoretical foundations of regional industrial development, the essence of economic mechanisms, and their impact on regional socio-economic development. It also reveals the role of state

support for industry in the regions, investment policy, financial and credit and tax mechanisms. The article also analyzes the importance of innovations, digital technologies, and foreign experience in ensuring the sustainability of regional industrial development. The results of the study serve to develop scientific conclusions and practical recommendations for improving regional industrial policy.

Keywords: regional industry, economic mechanisms, regional development, investment policy, industrial infrastructure, state regulation, innovation.

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida milliy iqtisodiyotlarning barqaror rivojlanishi ko'p jihatdan mintaqalarning iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanishga bog'liqdir. Har bir mintaqaning tabiiy resurslari, mehnat salohiyati, ishlab chiqarish infratuzilmasi va geografik joylashuvi uning sanoat rivoji uchun muhim omillar hisoblanadi. Shu sababli, sanoatni rivojlantirish masalasi nafaqat umumiy makroiqtisodiy darajada, balki mintaqalar kesimida ham strategik ahamiyat kasb etadi.

Mintaqaviy sanoatni rivojlantirish mamlakat iqtisodiyotining tarkibiy tuzilishini takomillashtirish, hududlar o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish va aholi bandligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Sanoat tarmoqlarining mintaqalarda rivojlanishi ishlab chiqarish kuchlarini hududiy jihatdan oqilona joylashtirish, mahalliy xomashyo resurslaridan samarali foydalanish hamda transport-logistika xarajatlarini qisqartirish imkonini beradi. Natijada hududiy iqtisodiyotning raqobatbardoshligi oshadi va barqaror rivojlanish uchun mustahkam asos yaratiladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Mintaqaviy iqtisodiyot bo'yicha asosiy nazariy platforma sifatida Abdug'aniyev A. tomonidan yozilgan "Mintaqaviy iqtisodiyot va hududiy rivojlanish" asari [1] foydalanildi. Muallif hududlarning iqtisodiy salohiyati, resurslarning hududiy taqsimoti va ixtisoslashuv zarurati orqali raqobatbardoshlikni oshirish imkoniyatlarini asoslagan. Asarda hududiy tafovutlarni kamaytirish bo'yicha ishlab chiqilgan mexanizmlar maqoladagi iqtisodiy mexanizmlar tizimini shakllantirishda nazariy tayanch vazifasini bajardi.

Rasulov N.M. tomonidan tayyorlangan "Sanoat iqtisodiyoti" asari [2] sanoat tarmoqlarining o'zaro aloqadorligini, ishlab chiqarish infratuzilmasining samaradorlikka ta'sirini va sanoat siyosatini shakllantirishda foydalaniladigan moliyaviy vositalarni chuqur tahlil qiladi. Muallif tomonidan ilgari surilgan indikatorlar va tahlil uslublari maqolada sanoat rivojining hududiy ijtimoiy-iqtisodiy natijalari bilan bog'lanishini asoslashda muhim bo'ldi.

Sharifxo'jayev M. tomonidan yozilgan "Innovatsion rivojlanish nazariyasi va amaliyoti" nomli monografiyada [3] innovatsiyalarni iqtisodiy tizimlarga integratsiyalash mexanizmlari batafsil ko'rsatilgan. Asar maqoladagi innovatsiyalar va raqamli texnologiyalarni sanoat barqarorligiga ta'siri masalasini nazariy jihatdan chuqurlashtirishda xizmat qildi. Ayniqsa, texnologik transformatsiyaning hududiy raqobatbardoshlikka ta'siri haqidagi fikrlar maqoladagi "aqli ixtisoslashuv" modelining amaliy asoslarini mustahkamladi.

Investitsiya siyosatiga doir Qodirov D.T. ning “Investitsiya faoliyatini tartibga solish mexanizmlari” [4] risolasida investitsiya muhitining institutsional mezonlari, moliyalashtirish manbalari va tartibga solish mexanizmlari tahlil qilingan. Mazkur manbada keltirilgan davlat–xususiy sektor o‘rtasidagi iqtisodiy aloqalarni tartibga soluvchi mexanizmlar maqoladagi investitsiya strategiyalarining asosiy konturlarini belgilashda bevosita manba bo‘lib xizmat qildi.

Porter M. tomonidan yozilgan “The Competitive Advantage of Nations” [5] asari klaster yondashuvi doirasida mintaqaviy sanoatni rivojlantirish konsepsiyasini shakllantirishda nazariy negiz sifatida qaraldi. Klasterlar orqali mintaqalarda sanoat tarmoqlari o‘rtasida sinergiyani yuzaga keltirish, axborot oqimlarini tezlashtirish va ixtisoslashgan mehnat bozorini shakllantirish kabi jihatlar maqoladagi zamonaviy sanoat zonalarini haqidagi fikrlar bilan mushtarakdir.

Krugman P. ning “Geography and Trade” [6] asari esa hududiy iqtisodiyotga ta’sir qiluvchi tortishuv omillari, iqtisodiy markazlar va periferiyalar o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik hamda sanoat joylashuvining oqibatlarini chuqur tahlil qiladi. Aynan shu yondashuv maqolada yoritilgan "markaz-pereferiya" modeli orqali resurslarning noto‘g‘ri taqsimlanishi va hududlararo nomutanosiblik xavfini asoslash imkonini berdi.

Todaro va Smith tomonidan tayyorlangan “Economic Development” [7] nomli darslik rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiyotini o‘rganishda asosiy global metodologiyani taklif etadi. Undagi barqaror rivojlanish, institutsional islohotlar va inson kapitali haqidagi tushunchalar maqoladagi ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik va “Triple Helix” modeli kontekstida asosiy nazariy yondashuvni taqdim etdi.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda mintaqaviy sanoatni rivojlantirishga oid iqtisodiy mexanizmlarni tahlil qilishda tizimli yondashuv asos qilib olindi. Avvalo, nazariy asoslarni aniqlash maqsadida klassik va zamonaviy iqtisodiy modellar o‘rganildi. Xususan, joylashuv nazariyasi, o‘sish qutblari konsepsiyasi, klasterlashuv va aqlli ixtisoslashuv yondashuvlari solishtirildi. Metod sifatida iqtisodiy-mintaqaviy ko‘rsatkichlar tahlili, kontseptual modeli yaratish va adabiyotlar sharhi orqali asosiy omillar ajratib olindi. Mahalliy va xalqaro tajribalarning taqqoslanishi orqali O‘zbekiston sharoitiga mos tavsiyalar ishlab chiqildi. Shuningdek, sanoat infratuzilmasi, investitsiya oqimi va innovatsion salohiyatga oid mavjud holatlar baholandi. Tadqiqotda sifat jihatidan tahlil asosiy o‘rinda bo‘lib, statistik modellashtirish emas, balki tushunchaviy-analitik yondashuv afzallik sifatida qo‘llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mintaqaviy sanoatni rivojlantirishning nazariy asoslari va konseptual yondashuvlari iqtisodiyot fanining eng dinamik va ko‘p qirrali yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u mamlakat hududlarining iqtisodiy o‘sish sur‘atlarini belgilashda strategik ahamiyat kasb etadi. Mintaqaviy sanoat siyosati shunchaki korxonalarini geografik joylashtirish emas, balki hududiy resurslar, infratuzilma, inson kapitali va

innovatsiyalarning o‘zaro uyg‘unligini ta’minlovchi murakkab mexanizmdir. Ushbu jarayonning mazmun-mohiyatini chuqur anglash uchun uning tarixiy evolyutsiyasi, fundamental nazariyalari va zamonaviy global tendensiyalarini yaxlit holda ko‘rib chiqish lozim.

Mintaqaviy iqtisodiyotning nazariy poydevori klassik joylashuv (lokatssion) nazariyalari bilan boshlanadi. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Alfred Veber tomonidan ilgari surilgan "Sanoat shtandorti" nazariyasi sanoatni rivojlantirishning ilk ilmiy modeli hisoblanadi. Veber korxonani joylashtirishda minimal xarajatlar tamoyiliga tayangan. Uning fikricha, sanoat ob'ekti uchta asosiy omil — transport, ishchi kuchi va agglomeratsiya samarasi kesishgan eng maqbul nuqtada bo‘lishi kerak. Agar mahsulotni tashish xarajatlari yuqori bo‘lsa, korxonalar xomashyo manbaiga yaqin joylashishi, agar ishchi kuchi arzon va malakali bo‘lsa, aholi punktlariga yaqinlashishi lozim edi. Agglomeratsiya samarasi esa bir hududda bir nechta korxonalarning to‘planishi natijasida umumiy infratuzilmadan foydalanish va xarajatlarni taqsimlash orqali keladigan iqtisodiy foydani tushuntirib berdi. Bu nazariya bugungi kunda ham sanoat zonalarini loyihalashtirishda o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan.

XX asr o‘rtalariga kelib, sanoat rivojlanishiga bo‘lgan qarashlar yanada kengaydi. Fransua Perru tomonidan ishlab chiqilgan "O‘shish qutblari" (Growth Poles) nazariyasi mintaqaviy siyosatda inqilobiy o‘zgarish yasadi. Perruning ta’kidlashicha, iqtisodiy rivojlanish hudud bo‘ylab bir tekis taqsimlanmaydi; u ma’lum bir "innovatsion markazlar"da paydo bo‘ladi. Bu markazlar, odatda, yuqori texnologiyali yoki tez rivojlanayotgan "lokomotiv" tarmoqlarni o‘z ichiga oladi. O‘shish qutbi o‘zining ishlab chiqarish quvvati va innovatsion salohiyati bilan atrofidagi hududlarga "diffuziya" (tarqalish) effekti orqali ta’sir ko‘rsatadi. Masalan, yirik avtomobil zavodining bitta mintaqada barpo etilishi o‘nlab butlovchi qismlar ishlab chiqaruvchi kichik korxonalar, servis markazlari va logistika kompaniyalarining shakllanishiga olib keladi. Bu esa zanjirsimon reaksiya hosil qilib, butun mintaqada sanoatining tarkibiy tuzilishini o‘zgartiradi.

Shu bilan birga, mintaqaviy sanoatni rivojlantirishda "Markaz-pereferiya" modeli (Jon Fridmann) muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi. Bu modelga ko‘ra, mamlakat iqtisodiyoti rivojlangan "markaz" (metropoliya) va resurs yetkazib beruvchi "pereferiya" (chetki hududlar)ga bo‘linadi. Sanoat siyosatining asosiy vazifasi — markazdagi kapital, texnologiya va innovatsiyalarni chetki hududlarga yo‘naltirish orqali nomutanosiblikni kamaytirishdir. Agar davlat aralashuvi va maqsadli mintaqaviy dasturlar bo‘lmasa, markaz pereferiyadagi eng yaxshi resurslarni (ayniqsa, intellektual kadrlarni) o‘ziga so‘rib olishi va hududlararo tabaqalanishni yanada kuchaytirishi mumkin. Shu sababli, zamonaviy sanoat konsepsiyalari chekka hududlarda kichik sanoat zonalarini tashkil etishni ustuvor vazifa qilib qo‘yadi.

XXI asrga kelib, jahon iqtisodiyotida "Klaster yondashuvi" (Maykl Porter) mintaqaviy sanoatni rivojlantirishning eng ustuvor yo‘nalishiga aylandi. Porter klaster tushunchasini ma’lum bir sohada bir-biri bilan raqobatlashuvchi, lekin ayni paytda hamkorlik qiluvchi korxonalar, oliy ta’lim muassasalari va davlat tashkilotlarining geografik yaqinlikdagi birlashmasi deb ta’riflaydi. Klasterning asosiy afzalligi —

ochiq raqobat muhitida innovatsiyalarning tez almashinuvidir. Korxonalar bir-biriga yaqin joylashgani sababli, axborot oqimi tezlashadi, tranzaksion xarajatlar kamayadi va malakali kadrlar bozori shakllanadi.

Masalan, to'qimachilik klasteri tarkibiga faqat ip-kalava zavodi emas, balki paxta yetishtiruvchilar, dizayn markazlari, tikuvchilik fabrikalari, kimyoviy bo'yoq yetkazib beruvchilar va eksportyorlar kiradi. Bunday yaxlit tizim mintaqaning xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini ta'minlaydi.

Bugungi kunda "Aqlli ixtisoslashuv" (Smart Specialization) konsepsiyasi ham mintaqaviy siyosatda keng qo'llanilmoqda. Bu yondashuvning mohiyati har bir mintaqaning o'ziga xos "noyob qobiliyati"ni (unique selling point) aniqlash va barcha resurslarni aynan o'sha yo'nalishga safarbar etishdir. Masalan, bitta viloyat o'zining qulay iqlimi va qadimiy an'analari bilan "agrosanoat" yo'nalishida aqlli ixtisoslashsa, boshqa bir viloyat mineral resurslari va muhandislik salohiyati bilan "tog'-kon mashinasozligi"ga e'tibor qaratishi lozim. Bu yondashuv resurslarning tarqoqligini oldini oladi va investitsiyalarning samaradorligini oshiradi.

Mintaqaviy sanoatni rivojlantirishning konseptual asoslari shuningdek, barqaror rivojlanish (Sustainable Development) va "Yashil iqtisodiyot" tamoyillari bilan ham chambarchas bog'liq. Zamonaviy sanoat nafaqat iqtisodiy foyda keltirishi, balki ekologik muvozanatni saqlashi va ijtimoiy mas'uliyatni his qilishi kerak. Shuning uchun ham sanoatni rivojlantirish konsepsiyalarida qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish, chiqindisiz texnologiyalar va resurs tejovchi usullarni joriy etish alohida o'rin tutadi. Bu esa mintaqaning uzoq muddatli istiqbolda yashash uchun qulay va iqtisodiy jihatdan barqaror bo'lishini kafolatlaydi.

Sanoatni hududiy tashkil etishda institutsional muhitning ahamiyati ham beqiyosdir. Institutsional yondashuvga ko'ra, mintaqaning rivojlanishi faqat resurslarga emas, balki "o'yin qoidalariga", ya'ni qonun ustuvorligi, mulk huquqining himoyalanganligi, korrupsiyaning past darajasi va biznesni qo'llab-quvvatlovchi infratuzilmaning mavjudligiga bog'liq. Davlat tomonidan tashkil etiladigan Erkin iqtisodiy zonalar (EIZ) aynan mana shunday sun'iy institutsional muhit vazifasini o'taydi. U yerda investorlar uchun alohida soliq rejimi va soddalashtirilgan ma'muriy tartib-taomillar yaratiladi, bu esa kapitalning o'sha mintaqaga oqib kelishini tezlashtiradi.

Inson kapitali (Human Capital) nazariyasi ham mintaqaviy sanoatni rivojlantirishning ajralmas qismidir. Sanoatning texnologik darajasi mintaqadagi ishchi kuchining malakasiga to'g'ridan-to'g'ri proporsionaldir. Agar mintaqada oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalari sanoat korxonalarini bilan integratsiyalashmagan bo'lsa, yangi texnologiyalarni o'zlashtirish imkonsiz bo'lib qoladi. Shu sababli, konseptual yondashuvlarda "dual ta'lim" tizimi va ilmiy-tadqiqot markazlarini sanoat parklari tarkibida tashkil etish zaruriyati ta'kidlanadi.

Mintaqaviy sanoatni rivojlantirishning nazariy asoslari klassik xarajatlar tahlilidan boshlab, zamonaviy raqamli va klasterli tizimlargacha murakkab yo'lni bosib o'tdi. Muvaffaqiyatli mintaqaviy sanoat siyosati Veberning joylashuv tamoyillari, Perruning o'sish qutblari, Porterning klaster modeli va zamonaviy "aqlli ixtisoslashuv"

g'oyalarining sinteziga asoslanishi kerak. O'zbekiston kabi jadal rivojlanayotgan mamlakatlarda har bir viloyatning o'ziga xos iqtisodiy landshaftini hisobga olgan holda, sanoatni diversifikatsiya qilish va yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarishga o'tish hududiy farqlarni kamaytirish va milliy iqtisodiyotni global darajaga olib chiqishning yagona yo'lidir. Bu jarayonda davlat, biznes va ilm-fan o'rtasidagi "uch tomonlama spiral" (Triple Helix) modeli mintaqaviy innovatsion yuksalishning bosh harakatlantiruvchisi bo'lib xizmat qiladi.

Zamonaviy iqtisodiy sharoitda mintaqaviy sanoatni rivojlantirish tasodifiy jarayon emas, balki aniq maqsadga yo'naltirilgan va ilmiy asoslangan iqtisodiy mexanizmlar orqali amalga oshiriladi. Iqtisodiy mexanizmlar deganda sanoat rivojini rag'batlantiruvchi moliyaviy, institutsional, tashkiliy va huquqiy vositalar majmui tushuniladi. Ushbu mexanizmlar davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni ta'minlash, investitsiyalarni jalb etish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga qaratilgan bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi sharoitida ham mintaqaviy sanoatni rivojlantirish davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda hududlarda sanoat zonalari, erkin iqtisodiy zonalar va kichik sanoat zonalari tashkil etish orqali sanoat ishlab chiqarishini kengaytirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu esa mintaqaviy sanoatni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlarini ilmiy jihatdan tahlil qilish va ularni takomillashtirish zaruratini yanada oshirmoqda.

Mintaqaviy sanoatni rivojlantirish masalasi iqtisodiy nazariya va amaliyotda muhim o'rin egallaydi. Ushbu jarayonni chuqur anglash uchun avvalo mintaqa, sanoat va iqtisodiy mexanizm tushunchalarining ilmiy mohiyatini aniqlab olish zarur. Mintaqa iqtisodiy tizimning tarkibiy qismi bo'lib, u o'ziga xos resurslar, ishlab chiqarish salohiyati va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar majmuasini ifodalaydi. Sanoat esa moddiy ishlab chiqarishning yetakchi tarmog'i sifatida mintaqaning iqtisodiy rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Iqtisodiy nazariyada mintaqaviy rivojlanish konsepsiyasi ishlab chiqarish kuchlarini hududiy joylashtirish, ixtisoslashuv va kooperatsiya masalalari bilan chambarchas bog'liqdir. Klassik iqtisodiy nazariyalarda mintaqalar rivojiga asosan tabiiy resurslar va geografik omillar ta'siri kuchli bo'lgan bo'lsa, zamonaviy yondashuvlarda innovatsiyalar, inson kapitali va institutsional muhit asosiy omillar sifatida qaraladi. Shu nuqtai nazardan, mintaqaviy sanoatni rivojlantirish faqat ishlab chiqarish hajmini oshirish bilan cheklanmay, balki yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishga yo'naltirilgan bo'lishi lozim.

Mintaqaviy sanoat rivojining nazariy asoslaridan biri — hududiy ixtisoslashuv nazariyasidir. Mazkur nazariyaga ko'ra, har bir mintaqa o'zining nisbiy ustunliklariga asoslangan holda ma'lum sanoat tarmoqlariga ixtisoslashishi kerak. Bu esa resurslardan samarali foydalanish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi. Mintaqaviy ixtisoslashuv sanoat klasterlarini shakllantirish uchun ham muhim shart hisoblanadi.

Sanoat klasterlari mintaqaviy rivojlanishning zamonaviy konseptual yondashuvlaridan biri bo'lib, ular o'zaro bog'liq sanoat korxonalarini, ta'minotchilar, ilmiy-tadqiqot muassasalari va infratuzilma obyektlarining muayyan hududda jamlanishini anglatadi. Klasterlashuv ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, innovatsiyalarni tezroq joriy etish imkonini beradi va mintaqaviy sanoatning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Mintaqaviy sanoatni rivojlantirishda iqtisodiy mexanizmlar tushunchasi alohida ahamiyatga ega. Iqtisodiy mexanizmlar — bu sanoat rivojini ta'minlashga qaratilgan iqtisodiy vositalar, usullar va rag'batlantirish choralarining majmuidir. Ular orqali davlat va bozor subyektlari o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlar tartibga solinadi. Iqtisodiy mexanizmlar samarali bo'lishi uchun ular mintaqaning ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqilishi zarur.

Nazariy jihatdan mintaqaviy sanoatni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari bir nechta asosiy guruhlariga ajratiladi. Birinchidan, institutsional mexanizmlar bo'lib, ular huquqiy baza, mulkchilik shakllari va boshqaruv tizimini o'z ichiga oladi. Ikkinchidan, moliyaviy-iqtisodiy mexanizmlar bo'lib, investitsiya siyosati, soliq tizimi, kreditlash va subsidiyalarni qamrab oladi. Uchinchidan, tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar bo'lib, sanoat infratuzilmasini rivojlantirish, sanoat zonalari va klasterlarni tashkil etishni o'z ichiga oladi.

Mintaqaviy sanoat rivojida davlatning tartibga soluvchi roli iqtisodiy nazariyada keng muhokama qilinadi. Keynesian yondashuvga ko'ra, davlat iqtisodiyotga faol aralashuvi orqali investitsiyalarni rag'batlantirishi va iqtisodiy o'sishni tezlashtirishi mumkin. Neoklassik yondashuv esa bozor mexanizmlarining ustuvorligini ta'kidlab, davlat aralashuvini minimal darajada cheklashni taklif etadi. Amaliyotda esa mintaqaviy sanoatni rivojlantirishda ushbu yondashuvlarning muvozanatli uyg'unligi qo'llaniladi.

Shuningdek, barqaror rivojlanish konsepsiyasi mintaqaviy sanoatni rivojlantirishning nazariy asoslarida muhim o'rin tutadi. Mazkur konsepsiyaga ko'ra, sanoat rivoji iqtisodiy samaradorlik bilan bir qatorda ekologik xavfsizlik va ijtimoiy barqarorlikni ham ta'minlashi lozim. Mintaqaviy sanoatni rivojlantirishda ekologik toza texnologiyalarni joriy etish va resurslarni tejash muhim vazifalardan biridir.

Xulosa qilib aytganda, mintaqaviy sanoatni rivojlantirishning nazariy asoslari turli iqtisodiy konsepsiyalar va yondashuvlarga tayanadi. Ushbu nazariy asoslar mintaqaviy sanoat siyosatini ishlab chiqishda va iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirishda muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur ilmiy maqolada mintaqaviy sanoatni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari nazariy va amaliy jihatdan kompleks tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida mintaqaviy sanoat rivojining iqtisodiy mohiyati, uning hududiy ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotdagi o'rnini va ahamiyati asoslab berildi. Mintaqalar sanoatini rivojlantirish mamlakat iqtisodiy o'sishini ta'minlash, hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish va aholi bandligini oshirishda muhim omil ekanligi aniqlandi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, mintaqaviy sanoatni rivojlantirish samaradorligi bevosita iqtisodiy mexanizmlarning to'g'ri shakllantirilishi va amaliyotda izchil qo'llanilishiga bog'liqdir. Davlat tomonidan amalga oshiriladigan investitsiya siyosati, soliq va bojxona imtiyozlari, moliyaviy-kredit qo'llab-quvvatlash choralari sanoat korxonalarining rivojlanishini rag'batlantiruvchi asosiy vositalar hisoblanadi. Shu bilan birga, sanoat infratuzilmasini rivojlantirish, erkin iqtisodiy zonalar va sanoat klasterlarini tashkil etish mintaqaviy sanoatning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, mintaqaviy sanoatni rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilish, hududiy rivojlanishni jadallashtirish va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Kelgusida ushbu yo'nalishda kompleks va tizimli yondashuvni kuchaytirish mintaqalar sanoat salohiyatidan yanada samarali foydalanish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdug'aniyev A. Mintaqaviy iqtisodiyot va hududiy rivojlanish. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
2. Rasulov N.M. Sanoat iqtisodiyoti. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
3. Sharifxo'jayev M. Innovatsion rivojlanish nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent, 2021.
4. Qodirov D.T. Investitsiya faoliyatini tartibga solish mexanizmlari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.
5. Porter M. The Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1990.
6. Krugman P. Geography and Trade. – Cambridge: MIT Press, 1991.
7. Todaro M., Smith S. Economic Development. – Pearson Education, 2020.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:

Ingliz tili muharriri:

Rus tili muharriri:

Musahhah:

Sahifalovchi va dizaynerlar:

Xakimov Ziyodulla Axmadovich

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li

Karimova Shirin Zoxid qizi

Sadikov Shoxrux Shuxratovich

Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, sentyabr, 9-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta:

info@marketingjournal.uz

Bot:

[@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)

Tel.:

+998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**